

helytállni. Pártokhoz nem csatlakoztunk, azt hittük megőrizhetjük függetlenségünket, holott a parasztok tömegével kereslek meg bennünket azzal, hogy: „A Sarlóra akarunk szavazni”.

— Tetejébe fejlődésünk útjába állt a hitlerizmus győzelmének európai hatása. Mi nagyjában a háromnegyed millió csehszlovákiai magyarral együtt sodródva nem tudtunk szilárd talaj fölött horgonyt vetni. Szekfű Gyula „Három nemzedék és ami utána” következik” című művében hibáinkul rója fel, hogy több urat akartunk egyszerre szolgálni, a magyarságot, a szocializmust és ugyanakkor a csehekkel is békességben akartunk élni. Nos, mi nem a cseheken és nem a szocializmuson futottunk zátonyra árvaságunkban, hanem egyszerűen nem tudtuk a szlovenszkoói magyarság szellemi rétegét oly arányokban megváltoztatni, ahogy arra magyarságunk megmaradása érdekében szükség lett volna. Nem fogjuk elfelejteni, hogy nehéz napjainkban kik álltak mellénk: Erdélyben a Korunk, Szentimrei Jenő, Budapesten Vámbéry Ruzssem. És ha akkor mellettünk áll a mai Illyés Gyula, Féja Géza és Németh László, másképp alakul ma sorsunk itt és az összes magyar tájakon.

* * *

Ime, rövid vázlatában egy új kisebbségi öntudat kezdete, melyre, ha borúlátón is tekint vissza e hősi kezdet egyik legkiemelkedőbb harcosa, Peéry Rezső, mégis éreznünk kell, hogy majdnem egy évtizeddel ezelőtt olyasmi zajlott a csehszlovákiai ifjúsági és szellemi életben, ami egész mai kisebbségi fejlődésünk alakulására jelentős hatással volt. Amint Peéry Rezső mondta: „A legújabbkori magyar haladás először tört itt fel a magyarság testéből!”

Méliusz József

A MAGÁNYOS ASSZONY

Vigasztaló Anatole Franceról írt egykor a mi Ady Endrénk, századunk legvigasztalóbb magyarja, puha, iszapos időben, a század-évforduló első éveiben s haj' milyen régen volt ez az alig négy-évtizeddelőtti idő. Milyen nagyon kell most, a század delén, egy vigasztaló bölcs író és egy vigasztaló költő, nagyon kell most, cirkuszi mutatványok idején, amikor a porondon dilettáns műlovarok keringenek ménjeiken és hajbókolnak az elragadtatott közönségnek. Tüzet csiholunk szemünkkel és nézünk előre és hátra, ha találunk-e embert, aki vigasztal. Író, költőt, prófétát, ki írna gránitba szavakat, nem gyorsan hamuvá válókat, de századoknak szólót, emberhez szólót és emberhez méltót. Be' kevesen vagyunk még azok közül is, akik egyáltalán vigaszt keresnek! Hát még, aki maga a vigasz. A mi jó Remenyik Zsigmondunk mondja: az író erejét és értékét emberi magatartása határozza meg. Remenyik mondja és jó, hogy éppen ő mondja, mert ő is vigasztaló író és helytálló ember. De gyakorta

még az is, akinek magatartása lelkesítő példamutatás, Isten tudja, miféle belső vagy külső sugallatra, hirtelen összeomlik és kemény, bátorságos embersége szertefoszlik, mint a felhő, ilyen időkben vajh', kibén bizzunk, ilyen időkben ki lesz és ki marad ércnél maradandóbb erős várunk. Sokszor futva a multba menekülünk, az árnyakhoz, akik élnek és az élőknek holt utjain kalauzolnak sok élni akarót. Sötét korokból ide magasodnak szellemlényükkel és világosságukkal, eléjük megyünk és tapogatjuk őket szomszédos ujjakkal és undorral jóllakott lélekkel; a lélek is tud tapogatni, amikor szűk börtönében topog vak módjára. Sokszor várunk emberi hangot előiróktól, magyar írótól, de akik most riadoznak, magyar írók, maguk is bizonytalanoknak és önmagukban is tamaskodók. A kacagány és jakobinus sipka között állnak riadtan rémek és romok között, őshazai mitológia és Magnitogorszk között, remegve és lebegve, délibábosan, tűnékenyen, egy eltűnő világban. Nehéz ma az ember sorsa, kísértők vannak nagy számmal és sokasodnak szüntelenül. Az ember gyenge és a derék úgy hajlik mint a nádszál. Aki maga is bizonytalan, hogyan bizzunk benne. Aki tehát a mostani időkben megáll és „vont derékkal“ áll és meg sem torpan és vigasztaló példát mutat életével, ember az, csak magányon kevés él belőle.

A ritka fajta-hoz tartozik az az asszony, író a legjavából, akiről itt egy-két oldalon emlékezni kívánunk, mert megérdemli, hogy nevét, művét, életét megismerjük és körünkbe vonjuk e világító példájú asszonyembert, Ágnes Smedleyt, aki nagyon lét-vigasztaló író ma: könyve nyomán induljunk és ismerkedjünk vele s útjaival, melyet még nem rekesztett be félelem és félemlítés, melyet megírt szép könyvében a „Magányos asszony“-ban. A. könyv nem új, de időszzerűvé teszi írójának öröklángú lelkiismerete és törhetetlen embersége, melyet együtt szenved minden szenvedővel ez a nagy szenvedő és nagy vigasztaló.

Egy ember életének történetét, egy „kétségbeesett és szerencsétlen élet történetét“ írta meg önéletrajzában Ágnes Smedley, aki magányosan él emberek és más vadak között eszményi szélességi fokok és délkörök szelíd abroncsaival barázdált öreg földünkön. Egy magányos asszonyi élet a világon. Könyve nem a szépség miatt íródott — mondja Ágnes Smedley — mert ő nem tartozik azok közé, akik a szépség miatt meghalnak. Még csak a szerelmi csalódás sem küldi sirba, mert ő a földhöz tartozik és küzd érte.

Vajjon miért küzd Ágnes Smedley? Ő azt mondja: a földért. De így kellett volna mondania: az élet teljességéért küzdök. A teljes emberért küzd és tévedés, hogy nem szépségért írta könyvét, de sőt nagyon is a szépségért íródott ez a szomorú és könnyes, az emberi élet határainak legszebb perspektíváiért harcol bajvívó módjára hősi lélekkel ez a magányos asszony és így fog küzdeni nyilván haláláig, Ágnes Smedley, s meghalni is a szépség miatt fog, mint az élet-szépségért halni tudók seregének katonája.

Babits Mihály mondja valahol, hogy a gyónás, az önéletírás,

az életfelmutatás a valódi keresztény műfaj. Ágnes Smedley nem dogmatikus lélek, keretei kitágulnak, körvonalai oldódnak, kisugározza önmagát és elevegyül — ő, a társtalan, a magányos — egyesül mindezzel és mindenekkel, felszívódik a dolgokba és vallása az ember-szentség fájdalma és verejtéke. Ágnes Smedley nem keresztényi lélek és mégis a gyónást, a vallomást választotta, mint a magátmegmutatás legpregnánsabb eszközét. Rousseautól napjainkig, a Számadásig és a Villámcsapásig az önéletrajzírók népes csoportja bővelkedik nemkeresztényi lelkialkatú írókban, akik csaknem leküzdhetetlen kényszer hatása alatt irták meg vallomásaikat az életük rejtett rétegei alól kivájt élmény annyagról. Napjainkban ismét nagy teret hódít az önéletrajz műfaja. E jelenség társadalmi és lélektani okait vizsgálva a lelki élet mélykutatói a lélekelemzés ösztökélő hatásában találják magyarázatát és indítóokát az önéletrajz szinte burjázó terjedésének. Mint a lelki élet sok más relytélyére és homályára, úgy erre is a pszichoanalízis adta meg a választ, sőt arra is, hogy miért létezett és virult oly korokban is az önéletrajz műfaja, amikor a lélekelemzés tudománya a legtávolibb jövőben várta a fogantató időt. Az író — talán csak a tudat alatti vágytereken — mindig önmagát, énje viszonyát a világhoz, akarja megmutatni. „Szeretném magam megmutatni“ — dalolta Ady — „ezért minden önkinzás, ének“. A magátmegmutatás törekvése művészi alkotásban, ez fejeződik ki az írásban és nevezetesen ez a kívánság érződik az önéletírás mélyén. Ezért van, volt és lesz önéletírás, míg az élet művészileg kívánja magát felmutatni, olykor talán eltűnik az élet sodrában, de vissza-vissza tér, mert az én legbensőbb redőit szellőztetni, napvilágra hozni kívánja az író. A lelki ballasztoktól megszabadulni, ez az önéletrajz be nem vallott célja és szándéka, hogy a mélyterekből elszabadulhasson a lerögzött gátlás, a zavaró élmény, a lélekelemzés nyelvén a sérülés feloldódjon a „gyónás“ az élményfeltárás, elbeszélés-megírás, tisztulás révén. Ezzel önmagán segít az író, ezzel az önelemzéssel az önmagának és mindenkinek adott számadással. Ez a szublimáció, a lélek fülledt kamráinak tisztulási folyamata, ezzel a belső villámcsapással oldja meg feszültségeinek nyugtalanító bázisait az író és lép könnyebbültebb utak felé.

Nem lévén elég terünk e helyen az itt vázolt kérdés bővebb tárgyalására, vissza kell térnünk Ágnes Smedleyhez, akinek nemkeresztényi, sőt anti-christianus írói működését s önéletrajzának mélyebben fekvő társadalmi és lélektani okát ilyen fényben ismerteti a pszichoanalízis. Ágnes Smedley azonban önéletrajzíróktól eltérően, vallomásában is távol áll az individuális gyónástól. Mert amit Ágnes Smedley a Magányos asszonyban elmond, az nemcsak a saját élete, hanem lényegesen több ennél. Életét a kerettelen Ágnes Smedley, osztályának keretei közé helyezi, ebben olvad fel és eggyé válik vele, mint lélek a lélekkel, test a testtel. Saját élete osztályának életét is jelenti. A Magányos asszony tehát formailag sem azonos teljesen a szokott önéletírásokkal. Valamennyire már szociográfia, mert egy élet-történet prizmaín keresztül rést nyit egy osztály életének megismerésére.

Most azonban csak Ágnes Smedleyről kívánunk szólni. A magányos gyermekről és a magányos asszonyról. A gyermek barbár nyomorúsága, tornádó és áradás a külvilágban, tornádó, pusztulás és a lélek minden zugát betöltő áradás belül és sehol, sehol napvilág, ezek az első eszmélések, élmények, ezek rendelték el Ágnest a magányos asszony útjára. Az élet egybenőtt a földdel, amelyet Smedleyék, ágról szakadt farmerek, valahol a Rocky Mountains tövében műveltek. De a föld, amellyel az élet egybenőtt, mostoha volt, így lett mostoha Ágnes élete is. Ki a megmondhatója, milyen mély és érzéketlen magányosság a konyhalányé. Ágnes halad az életben, konyhalány lesz, és ekkor már sokat olvas. Egy sárga könyvből tanul meg olvasni, írni — az élettől. Ágnes családja elesett, reménytelen-életű emberek családja. Ágnesben felizzik valami; anyja, az elkinzott emberek golgotás prófétaiságával hunyja le szemét és örökölt ezt hagyja gyermekének: *Tanulj, leányom!* Ágnes tanul és tanul és tanul. Kiméretlen és mostoha lesz, mint a föld és az élet. Vágyik valamire és nem kap semmit, mindent akar és semmit, az élethez való jogot akarja és minden más mellékes; férfi, szerelem, anyaság nem tud horgonyt verni a szívében, nyugtalan magányosság asszonya ő, a rendkívüli ember határtalan szerelmével lelkében és nincs kit öleljen, mert megrottották vérző, bilincses sebek, — a sérülések — amelyek osztályának is sérülései.

Hogy elmondta életét, könyve talán átsegítette Ágnes Smedleyt a nyomasztó, nyugtalan magányosságból egyenesebb, téresebb, szabadabb magányosságba, a proletársors fénytelen esztendeiből, sugarasabb életmezők felé, az élet-teljesség csúcsai felé, amelyet el akar érni, hogy osztályorsosai is vele léphessenek a szabad földön, amellyel az élet egybenőtt.

F. B.

VILÁGSZEMLE

Aznap, amikor Hitler a birodalmi gyűlésben félreérthetetlenül megfenyegette Európa népeit és személyes támadást intézett Eden, angol külügyminiszter ellen, Londonban hírül adták, hogy Chamberlain miniszterelnök elfogadta Eden lemondását.

Másnap Chamberlain bejelentette az alsóházban, hogy Olaszország és Németország elfogadták az angol javaslatot a spanyolországi külföldi harcosok visszavonása tekintetében és ezért semmi akadály sincs az angol-olasz tárgyalások megkezdésének. Ugyancsak ezzel egyidőben leváltották a Kinában' operáló japán hadseregek főparancsnokát, Matsui tábornokot, aki tudvalevőleg idegen-, főleg angolelles álláspontot képviselt. Hogy ez a sok látszólagos eredmény egy nagy-szerűen organizált lépés volt a nemzetközi fasizmus részéről, ma már nyilvánvaló. Hogy az ellenzék elhallgattassák, ilyen fegyvereket adtak Chamberlain kezébe, amit az alaposan ki is használt. Ugyanakkor azonban ez azt is jelenti, hogy Chamberlain eladta magát a fasisz-